

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра адміністративного та фінансового права

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор
з науково-педагогічної роботи
та соціальних питань і розвитку
Львівського національного університету
імені Івана Франка
проф. Лозинський М.В.

«__» _____ 2016 року

**ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИМИ СУДАМИ
ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ**

ПРОГРАМА

обов'язкової навчальної дисципліни

підготовки магістра
напряму 6.030401 «Правознавство»
спеціальність 8.03040101 «Правознавство»
спеціалізація «Правосуддя та судове адміністрування»

ВСТУП

Програму обов'язкової навчальної дисципліни «Проблеми застосування адміністративними судами практики Європейського суду з прав людини» складено на основі освітньо-професійної програми МОН магістра напряму 6.030401 «Правознавство», спеціальність 8.03040101 «Правознавство», спеціалізація «Правосуддя та судове адміністрування».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є порядок застосування практики Європейського суду з прав людини в адміністративному судочинстві.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальна дисципліна «Проблеми застосування адміністративними судами практики Європейського суду з прав людини» пов'язана з такими навчальними дисциплінами як «Адміністративне судочинство», «Застосування практики Європейського суду з прав людини», «Адміністративне право», «Цивільне процесуальне право» й окремими галузевими юридичними дисциплінами.

Програма навчальної дисципліни складається з одного змістового модуля «Застосування практики ЄСПЛ в адміністративному судочинстві».

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є комплексна підготовка студентів-правників з метою формування і розвитку їх професійної компетенції у сфері застосування практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) у сфері адміністративного судочинства, спрямована на отримання необхідного обсягу теоретичних правових знань, набуття практичних навиків правозастосування, складення процесуальних документів щодо звернення ЄСПЛ, ознайомлення студентів з теоретичними положеннями та практикою застосування адміністративними судами практики ЄСПЛ, оволодіння достатнім рівнем правової культури і правосвідомості для забезпечення прав, свобод та інтересів суб'єктів правовідносин у сфері адміністративного судочинства.

1.2. Основними **завданнями** вивчення навчальної дисципліни «Проблеми застосування адміністративними судами практики Європейського суду з прав людини» є:

- визначити загальну характеристику правової системи Ради Європи та її основні інституції;
- з'ясувати завдання та функції Європейського суду з прав людини
- дослідити поняття практика ЄСПЛ
- розмежувати поняття «адміністративний процес», «адміністративна юстиція», «адміністративне судочинство», «адміністративна процедура»
- проаналізувати принцип верховенства права
- дослідити порядок звернення в ЄСПЛ та вимоги до відповідних заяв
- визначити особливість Конвенції та практики ЄСПЛ як джерел права в Україні

- розкрити основні статті Конвенції, що підлягають застосуванню адміністративними судами при вирішенні адміністративних справ
- виявити особливості застосування Конвенції в основних сферах при вирішенні окремих категорій справ адміністративної юрисдикції
- визначити особливість виконання рішень ЄСПЛ в адміністративних справах в Україні
- дослідити проблеми застосування практики ЄСПЛ адміністративними судами в Україні

У результаті вивчення даного курсу студент повинен:

знати:

- характеристику Конвенції та сфера її дії в адміністративному судочинстві
- правову характеристику ЄСПЛ;
- складові практики ЄСПЛ;
- порядок застосування Конвенції та практики ЄСПЛ;
- процедуру розгляду справ та виконання рішень ЄСПЛ;
- основні норми Конвенції, що підлягають застосуванню адміністративними судами;
- основні рішення ЄСПЛ, що підлягають застосуванню адміністративними судами;
- порядок виконання рішень ЄСПЛ в Україні.

вміти:

- відповідати на основні теоретичні запитання теми;
- застосовувати Конвенцію та практику ЄСПЛ в адміністративному судочинстві;
- складати заяву (звернення) у ЄСПЛ;
- давати правову оцінку ситуаційних задач до практичних занять.

набути навиків:

- застосовувати понятійно-категоріальний апарат, нормативно-правову лексику і спеціальну термінологію;
- аргументовано висловити свою правову позицію з використанням посилань на нормативні акти, судову практику, наукові джерела;
- всебічного і глибокого правового аналізу запропонованих спірних ситуацій;
- складати проекти процесуальних документів, зокрема заяви в ЄСПЛ.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

«ЗАСТОСУВАННЯ ПРАКТИКИ ЄСПЛ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ»

Змістовний модуль 1 «Застосування практики ЄСПЛ в адміністративному судочинстві» передбачає 8 тем.

Тема 1. Засади застосування практики Європейського суду з прав людини в адміністративному судочинстві

Адміністративне судочинство, адміністративний процес та адміністративна юстиція: співвідношення понять.

Джерела адміністративного судочинства в Україні.

Принцип верховенства права: сутність та правозастосування в адміністративному судочинстві України.

Правова природа рішень Верховного Суду України в адміністративному судочинстві України.

Правові засади застосування практики Європейського суду з прав людини в адміністративному судочинстві України.

Тема 2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, принципи її застосування та засади діяльності ЄСПЛ

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.: історія прийняття та значимість.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод у системі джерел адміністративного судочинства України

Загальна характеристика ЄСПЛ. Створення та значення ЄСПЛ як інструменту захисту прав людини.

Право на звернення до ЄСПЛ. Умови прийнятності заяви до розгляду в ЄСПЛ.

Правова природа рішень Європейського суду з прав людини та проблеми їх застосування адміністративними судами України.

Принцип верховенства права у практиці ЄСПЛ.

Практика ЄСПЛ: поняття та елементи.

Тема 3. Право на справедливий суд у практиці ЄСПЛ

Загальна характеристика статті 6 Конвенції

Проблеми застосування ст. 6 Конвенції в адміністративному судочинстві.

Загальна характеристика права на справедливий суд у практиці ЄСПЛ. Доступ до суду. Суд, встановлений законом. Незалежний і неупереджений розгляд, безсторонність. Затримки у провадженні. Рівність сторін у процесі, дослідження доказів. Публічність

Обґрунтованість рішень суду. Принцип юридичної визначеності

Тема 4. Практика ЄСПЛ щодо тлумачення окремих громадянських прав

Практика ЄСПЛ щодо тлумачення окремих громадянських прав за статтями 8-11 Конвенції: загальна характеристика.

Право на повагу до приватного та сімейного життя та житла (стаття 8 Конвенції). Особливості та сфера застосування статті 8 Конвенції

Забезпечення свободи думки, совісті, релігії. Реалізація прав, гарантованих статтею 9 Конвенції

Свобода вираження поглядів (стаття 10 Конвенції)

Свобода зібрань та об'єднань (стаття 11 Конвенції)

Особливості та сфера застосування статті 11 Конвенції

Взаємозв'язок статей 9 та 11 щодо особливості діяльності релігійних організацій.

Тема 5. Право власності та майнові спори у практиці ЄСПЛ

Загальна характеристика статті 1 Першого протоколу Конвенції. Роль ЄСПЛ у захисті права власності та майнових спорів.

Концепція «майна» в розумінні статті 1 Першого протоколу. Виправданість втручання у право власності. Право держави регламентувати використання власності відповідно до суспільного інтересу. Забезпечення «справедливого балансу».

Особливості застосування практики ЄСПЛ при вирішенні податкових спорів адміністративними судами.

Тема 6. Застосування практики ЄСПЛ при вирішенні адміністративних справ, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму

Загальна характеристика статті 3 Першого протоколу Конвенції. Роль ЄСПЛ у захисті прав громадян щодо реалізації їх прав у сфері проведення виборів та референдумів.

Загальні принципи статті 3 Першого протоколу Конвенції.

Право висувати свою кандидатуру.

Свобода вираження поглядів у контексті виборчих прав.

Особливості та сфера застосування практики ЄСПЛ при розгляді та вирішенні виборчих спорів в Україні та при розгляді справ щодо референдумів.

Тема 7. Проблеми застосування практики ЄСПЛ при вирішенні окремих категорій адміністративних справ судами України

Заборона дискримінації та гендерна рівність у практиці ЄСПЛ. Реалізація статті 14 Конвенції та Протоколу №12.

Застосування Конвенції та практики ЄСПЛ при розгляді та вирішенні справ у сфері соціального захисту (соціального забезпечення, виплати пенсій, пільг, виплат, інших соціальних гарантій держави).

Застосування практики ЄСПЛ при тлумаченні загальних положень та принципів адміністративного судочинства.

Значення практики ЄСПЛ при застосуванні в окремих категорій адміністративних справ.

Тема 8. Процедура виконання рішень ЄСПЛ в адміністративних справах

Особливості процедури виконання рішень ЄСПЛ в адміністративних справах. Справедлива сатисфакція. Обов'язкова сила судових рішень та їх виконання. Індивідуальні заходи щодо держав Сторін Конвенції. Загальні заходи. Виконання рішень. Виправдання можливості невиконання рішень ЄСПЛ національними засобами (на прикладі РФ). Особливості виконання рішень ЄСПЛ в Україні.

3. Рекомендована література:

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України. – К., 2014.
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005р. (зі змінами). – К., 2014.
3. Господарсько-процесуальний кодекс. – К., 2014.
4. Кримінально-процесуальний кодекс України. – К., 2014 .
5. Цивільний процесуальний кодекс України. – К., 2014.
6. Закон України «Про Конституційний Суд України» // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - №49. – Ст. 272. (зі змінами).
7. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 р. (зі змінами).
8. Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 06.03.2008. «Про практику застосування адмінсудами окремих положень КАС України під час розгляду адміністративних справ»

Базова:

9. Адміністративне судочинство: підручник / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. – К. : Істина, 2011. – 304 с.
10. Адміністративне судочинство України: Підручник / О. М. Пасенюк (кер. авт. кол.), О. Н. Панченко, В. Б. Авер'янов [та ін.]; За заг. ред. О. М. Пасенюка. — К.: Юрінком Інтер, 2009.

- 11.Административное право зарубежных стран: Учебник /Под ред. А.Н. Козырина и М.А. Шматовой. – М.: Спартак, 2003.
- 12.Адміністративний процес: загальна частина (Федеративна Республіка Німеччини, Україна): Наук.-практ.посібник /Манн Томас, Мельник Р., Бевзенко В., Комзюк А.; пер.та адапт.з нім. Мельник Р.; за заг.ред.Бевзенка В. – К.: алеута, 2013. – 308 с.
- 13.Адміністративний процес України: Навч. посіб. / А.Т. Комзюк, В.М. Бевзенко, Р.С. Мельник/. – К.: Прецедент, 2007. – 531с.
- 14.Адміністративне судочинство в Україні: теорія, правове регулювання, практика. Монографія /За заг.ред.С.В.Ківалова, Л.Р.Білої-Тіунової. – Одеса: Фенікс, 2013. – 392с.
- 15.Адміністративна юстиція: європейський досвід і пропозиції для України / Автори-упорядники І.Б.Коліушко, Р.О. Куйбіда. – К.: Факт, 2003.
- 16.Актуальні проблеми застосування Цивільного процесуального кодексу та Кодексу адміністративного судочинства / Тези доповідей та наукових повідомлень учасників науково-практичної конференції (25-26 січня 2007р.). – Харків, 2007.
- 17.Ківалов С.В. Курс адміністративного процесуального права України. Загальна частина : підручник / С. В. Ківалов, І. О . Картузова, А. Ю. Осадчий. – Одеса : Фенікс, 2014. – 342 с.
- 18.Кодекс адміністративного судочинства України: науково-практичний коментар: У 2-х т. / За заг. ред. Р.О. Куйбіди. – К.: Книги для бізнесу, 2007.
- 19.Куйбіда Р.О. Реформування правосуддя в Україні: стан і перспективи. – К.: Атіка, 2004.
20. Кузьменко О.О.В. Теоретичні засади адміністративного процесу: Монографія. – К.: Атіка, 2005.
- 21.Основи адміністративного судочинства / Навч. посібник / За заг.редакцією Александрової Н.В., Куйбіди Р.О. – К.: Конус-Ю, 2006.
- 22.Основи адміністративного судочинства та адміністративного права / Навч. посібник / За заг.редакцією Куйбіди Р.О., Шишкіна В.І. – К.: Старий світ, 2006.- 576с.
- 23.Перепелюк В.Г. Адміністративне судочинство: проблеми практики. – К.: Конус-Ю, 272 с.
- 24.Юшкевич О. Г. Основи адміністративного судочинства: навчально-тренінговий посібник / О.Г. Юшкевич, Р.С. Мельник. – Х. : НікаНова, 2012. – 266 с.

Спеціальна

- 25.Адміністративне судочинство України: Підручник / О. М. Пасенюк (кер. авт. кол.), О. Н. Панченко, В. Б. Авер'янов [та ін.]; За заг. ред. О. М. Пасенюка. — К.: Юрінком Інтер, 2009.
- 26.Адміністративне судочинство як сфера застосування аналогій у праві // Правовий вісник Української академії банківської справи. – 2013. - №1(8) // http://lib.uabs.edu.ua/library/P_Visnik../Numbers/1_8_2013/08_02_10.pdf

27. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії і практики / За заг. ред. Авер'янова В.Б.). - К.: Вид-во «Факт», 2003. – Гл. 2.4., Гл. 4 - 5.
28. Ківалов С.В. Курс адміністративного процесуального права України. Загальна частина : підручник / С. В. Ківалов, І. О . Картузова, А. Ю. Осадчий. – Одеса : Фенікс, 2014. – 342 с.
29. Козюбра М.І. Верховенство права і Україна / М.І.Козюбра // Право України. – 2012. - №1-2. – С.30-63.
30. Матат Ю.І. Практика Європейського суду з прав людини в механізмі подання прогалин у законодавстві / Ю. І. Матат // Часопис Київського університету права. - 2011. - № 4. - С. 386-389. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Chkup_2011_4_95.pdf
31. Педько Ю.С. Становлення адміністративної юстиції України: Монографія. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. – 208 с.
32. Перепелюк В.Г. Адміністративний процес. Загальна частина: навчальний посібник. – Чернівці: Рута, 2003.
33. Пильгун Н. В. Проблеми реалізації та захисту прав і свобод людини і громадянина в контексті функціонування принципу верховенства права в Україні / Н. В. Пильгун, М. В. Рошук // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: : Право. - 2014. - Вип. 26. - С. 40-43. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvuzhpr_2014_26_10.pdf
34. Проблеми теорії та практики адміністративної юстиції: зб.наук.статей/ Смокович м.І., Цуркан М.І., Перепелюк В.Г. та ін.. – К.: Юрінком Інтер, 2012.С.384.
35. Пухтецька А.А. Європейський адміністративний простір і принцип верховенства права: монографія / відп. ред. В.Б.Авер'янов. – К. : Юридична думка, 2010. – 140 с.
36. Пухтецька А.А. Європейські принципи адміністративного права: монографія / за заг. Ред. В.Б. Авер'янова. – К. : І-тут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2012. – 237 с.
37. Серьогін С.В. Верховенство права в Україні: проблеми розуміння та застосування. – Д. : Середняк, 2014. – 124 с.
38. Соколов, В. М. Адміністративне судочинство як сфера застосування аналогій у праві [Текст] / В. М. Соколов // Правовий вісник УАБС. – 2013. – № 1(8). - С. 53-57.
39. Стефанюк В.С. Судовий адміністративний процес. – Харків: КОНСУМ, 2003.

Інформаційні ресурси:

1. Верховна Рада України - www.rada.gov.ua
2. Судова влада - <http://court.gov.ua>
3. Вищий адміністративний суд України - <http://www.vasu.gov.ua>
4. Єдиний державний реєстр судових рішень <http://www.reyestr.court.gov.ua>

5. Європейський суд з прав людини – <http://www.echr.coe.int>